

2

'arín

Nr. 212 – 7. NOVEMBER 1998

John Johannessen

Poul F. Joensen er helst tað eldra føroyska skaldið, ið hevur verið best umtókt millum ungdomin. Hetta kemst helst av, at yrkingar hansara eru sera ósandi, og ofta eisini erotískar. Hetta sama var orsøkin til, at skaldskapurin hjá Poul F. ikki varð serliga væl umtóktur millum manna, tá ið hann varð útgivin á fyrsta sinni. Tað var, eins og áður nevnt, bert ungdomurin, ið dámdi at lesa yrkingarnar skaldsins.

Nú eru so 100 ár síðani, at hesin, í skrift, harmælti sumbingurin varð borðin í heim. Og heimurin er broyttur síðani Poul F. var í sínum bestu árum. Heimurin er broyttur á ein slíkan hátt, at skaldskapur hansara als ikki er nakað, ið verður roknað sum serliga ósandi longur. Fólk hava fingið tjúkri húd, og tað skal nógv meira til at øsa fólk í dag. Hetta hevur gjørt, at skaldskapurin hjá Poul F. ikki er kominn til sín rætt fyrr enn nú tey seinastu 20 árin.

Persónurin

Sagt verður, at Poul F. var sera fryntligur maður at tosa við. Hann var blíður og fryntkomandi. Men tó var maðurin ikki tann sami í skrifti. Í skrifti kundi hann nevnliga vera sera harrendur og ógvusligur. Hetta var bæði galdandi í lesarabrøvum, har hann ætíð kritikkarar og onnur skald fyrir bæði líkt og ólíkt, og síðani var hann eisini ógvusligur í skaldskapinum. Vit kenna jú øll tann harrenda dæmin yvir øllum yrkingum hansara.

Fyri at vit kunnu fáa eitt innlið í sjálvan persónin Poul F., so hava vit við vælvið frá Tóra Jóanssyni fingið loyvi at endurprenta samrøðuna, ið hesin gjørdi við skaldið, tá ið tað fylt sjeyti.

Seinnapartsprát við

Poul F. Tórus Jóansson

– Pól, kennir tú teg gamlan? – Spurdi tú, heh, gamlan? Nei. Eg eri akkurát tann sami Poul F. sum eg altíð havi verið. Eri kanska eitt sindur sjarligari, toli kanska minni av, men annað einki. Einki ræðist eg, einki teinki eg uppá at doyggja, ella nakað soverðið. Nervir og soverðið er helst so tologliga í lagi eisini.

– Hvat var tað, ið fekk teg

at yrkja av fyrstan tíð?

– Yrkja og yrkja. Tað var ein stuttlig hending, eg sá, hon var so láturlig, at eg gjørdist yrkjari í stundini. Tá var eg um 6 ára gamal. Tað var eisini ein fyriboðan av, at eg seinri kom at verða ein skemtiyrkjari.

– Ert tú skemtiyrkjari?

– Skuldi so verið, og álvara, saman í einum. Til dømis „Sorgarsøgan“, um hin sum var í Grønlandi, og tá hann kom aftur, var ein norðanfjórðs mormonari farin við henni, har var skemt og álvara saman í einum: Um lívið hjá føroyingunum fyrr við sluppunum og kor teirra. Tá ið tað leið móti endanum av túrinum, var neyð á mongum, kærleiksneyð, hon er ikki tann besta.

– Nær byrjaði tú at yrkja?

– Eg fór at yrkja kvæði, tí eg var vaksinn upp í kvæðunum við móðurmjólkin. Tá eg var 8–9 ár, tá byrjaði eg at yrkja kvæði, og tað helt eg við, til eg var eini 12. Tey kvæðini havi eg nøkur av enn, og tey eru sum tey vánaligu kvæðini.

– Nær gjørdist tú samfelagsrevsari?

– Alt, sum hevur verið láturligt ella atfinningsamt, hevur dæmt mær at høgt í. Eru ikki øll samfeløg meira ella minni skeiv?

– Eru tað ikki ofta brek við einum sjálvum, ið gera ein til revsara?

– Tað veit eg ikki. Brek? Ein kenning, kanska? Ongastadina á jørðini hevur nakað fólkslag verið so lágtstandandi, at tað ikki hevur funnið okkurt at rísa seg við. So tað man liggja nakað djúpt í menniskjanum. Langt áðrenn tað fann nakað annað upp, tá kundi tað fáa sær ein hvarra.

– Hvat tú kent tað sum eina skyldu at vera samfelagsrevsari?

– Nei, ikki beinleiðis. Eg havi tó kent tað sum eina mission at skera onkran av hesum dummstoltu fyrunum niður. Tað haldi eg.

– Kennir tú teg sum ein martýr?

– Eg?? Avgjørt ikki! Tí einki, hvussu mótsøðan hevur verið, er komið longur enn at skinninum. Eg havi ikki verið illur við mann heilan dag. Eg haldi, eg havi verið ov dovin til at ganga við hatir. Men eg ikki latið aðrar vika meg frá minari meining. Eg

18. novembur 1898 varð Poul F. Joensen føddur í syðstu bygd í Føroyum, Sumba. Hesin vaks upp millum kvæðafólk, og gjørdist seinni ein av kendastu yrkjarunum í landinum. Hóast fólk í fyrstuni hildu skaldskap hansara vera ov harligan

Ramar risti hann rúnirnar

Sumbiarskaldið Pól
F. Joensen

havi hildið fram eftir míni egnu leið, tí eg havi altíð verið visur í, at eg var tann besti.

– Hvussu kanst tú vita tað?

– Við at samanbera meg við aðrar stórar, sum verið hava. Hvussu teir hava verið, summir góðkendir av øllum. Eg havi altíð noyðst at javnmeta og meta eftir, tí eg havi verið einsamallur, ikki ein livandi krabba havt at snakka við. Robinson kruso hevur sitið her í hálvt hundráð ár, einsamallur. Onkuntíð kann onkur fremmandur fuglur verða flogin inn henda vegin. Men nú er ov seint. Alla mína vælmasktíð, tá var svarta einki.

– Er vælmasktíðin av nú?

– Tað skuldi hon verið eftir vanligum málistokki. Hon var 35 ár hjá Christian Matras, og hvussu var ikki við teimum stóru í Fraklandi, sum tit halda vera so stórar, teir vóru upptætt av møli og øllum, longu tá teir vóru 40 ár.

– Ert tú ávirkaður av Heine?

– Ja, – nei altso. Eg havi umsett nógv av honum, men eg motti Heine og Burns sum skyldmonnum, andilugur skyldskapur.

– Summir kalla teg „enfant terrible“ í skaldsheimi okkara?

– Ja, hehe. Mær hevur dæmt at arga hesar bestaborgarar, so sum nógvir aðrir yrkjarar. Tað man vera ein yrkjaruppgáva, tí allir teir frægastu hava fingist við tað. Hetta, at vísa teimum ranguna á sær sjálvum, sum teir ikki duga at siggia.

– Hvussu kendist tað, at vera útskot í føroyska samfelagnum?

– Útskot? Eg veit ikki, eg hevði baraonganuttan meg sjálvan. Onkuntíð kom eg til Havnar at siggia Richard

Long og onkun annanm tað var tað heila. Her var einki. Ikki skapt fyrr enn aftan á kriggið. – Eg var illur í fyrstani, tá eg las eitt og annað, teir skrivaðu um meg. Men so varð eg sami Pól aftur.

– Hvat er uppgáva yrkjarans í samfelagnum?

– Tað er at stuttleika fólk og at finna teim, sum eru býttastir, men halda seg vera bestar kortini. Og hetta, teir rópa demokrati í dag, tað er tann ráfasta undirgongd hjá teimum hvítu. Teir fara so logandi í hundarnar.

– Tú trýrt ikki upp á demokratið?

– Nei, nei, tað havi eg ongatið gjørt. Eg eri eisini vaksinn upp í eini bygd, har náttúruviðurskiðini valdu menninar út til oddamenn.

– Er tað fámannaveldi Platons, tú vilt hava?

– Ja, tað veit eg ikki. Um vit finna ein góðan oddamann sum Karl tann Stóra, so var væl, men tað er so ringt at finna hann.

– Hvussu skulu vit finna hann?

– Vit finna hann ikki, tað er tað. Og hetta demokratið haldi eg er næstan ein fallitærklaring, soleiðis sum tað gongur í dag við tí. Men Platon haldi eg var eitt tvælt, og hansara samfelagsskipan verri. Fyrsti maður, ið varð hongdur eftir lógnum hjá honum, tað var Platon sjálvur.

– Hvussu skulu vit skipa samfelagið tað?

– Tað er at finna teir frægastu menninar burtur úr, hvør á sínum stað.

– Hvør skal velja teir?

– Vit, sum eru frægastir. Hvát tað? Hvussu í verðini skal tað ganga, tá rúgvann tann stóra, sum vit vita er bytt og ikki fer úr stað, uttan oddamenn eru, um hon skal ráða í

einum og øllum?

– Tú hevur havt stóran týðning fyrir uppvaksandi ungdomin?

– Ja, tey fyrstu, ið keyptu „Í gaman og Álvara“ tað vóru realskúlabørnini, longu tá í – 24, og síðani hevur tað mest verið ungdomurin, ið keypt hevur bókur mínar, „Millum heims og heljar“, og hinar. Ein segði við meg, vit sótu og tjakaðust, hvussu ódugligur eg var, og at kona hansara hevði brent bókin hjá mær, tá hon hevði lisið hana. Men eg bað hann ikki harmast um tað, tí tað vóru aðrar brendar, men tað vóru nógv fleiri eftir, sum ikki vóru brendar. Tá segði ein annar: „Legg einki lag í, hvat tey gomlu siga, tí tú eigur og kemur at eiga ungdomin í Føroyum.“

– Kenst tann ábyrgdin tung?

– Nei, að veit eg ikki, men tað harmar meg við hesum hundans pophaloyinum. Frank Sinatra mátti fáa ungargentur úr nekarakirkjunum at yla, meðan hann sang, og hann fór beinan vegin runt verðina og til tops av hesum ylunum av 15–16 ára gomlum gentum. Øðrvísi var fyrr í Føroyum. Tá ið vit vóru heilt smábørn, tá kundu vit finna uppá at taka pottalok og annað at skrambla við, meðan vit sungu ella kvóðu, men tá vit vórðu 7–8 ára gomul og fóru í skúla, tá høvdu vit kastað allar slíkar hundakunstir burtur. Nú skulu tey vera 20 til 30 ár, áðrenn tey eru so mikil vaksinn, sum tey vóru 7 ára gomul fyrr. Eg haldi, at ungdomurin í dag stendur nógv aftari at bjarga sær sjálvum, enn tá eg var ungur, hóast teir nógv vánaligari tólmari, tá ið vóru afturimóti í dag. Men tað gjørdi fólkio sterkari.

– Nú fyllir tú sjátt í morgin, hvat so?

– So drekka vit eina skál, tað er tað fyrsta. Hitt stendur í Harrans hond.

– Trýrt tú upp á Várharra?

– Nei, hatta eg segði um Harrans hond, var bert eitt orðatak.

– Hvør er tín besta yrking?

– Handa eg nevndi í áðni, „Ein sorgarsøga“, er ein tann besta. Tað eru nógv, hvør á sín veg, ið eru bestar, tí eg havi spælt á øllum streingium. Eg mundi vera eini 35–40 ár, tá eg helt meg kunna meta meg við Hans Andrias, men ikki nær Janus. Men 10 ár seinni, tá var eg klárur yvir, at eg tók Janus eisini. Kortini havi eg livað undir vánaligastu umstøðum, ið hugstast kunnu. Hvørki Ewald ella Bellmann ella Wessel hava havt so ring kor til at skriva, sum eg. Eg noyðdist í míni vælmasktíð at vera uppi í øllum arbeiði, tí vit skulu jú liva, og tá ein so kemur aftur, so er megin burtur.

– Politiski?

– Politiski havi eg verið í sjálfstýrisbólkinum, og eri tað enn. Sum eg segði í eini yrking ikki so langt síðani, at so trælkað er eingin tjóð í heimi, sum ei harðmælt silt sjálvræðið krevur, men undir Dannimarks skjúrtfaldi, kolonistýrður føroyingur svevur. Eg havi staðið í sjálfstýrisbólkinum, frá tí eg var so frægur.

– Ja, Pól, tókk fyri prátið. Ikki eru vit samdir í øllum, men tað er gott at vita, at til eru menn, ið tora at hava aðrar meiningar enn tær vanligu, og tað vóna vit altíð fer at verða so. Tillukku við teimum sjátt.

– Takk fyri.

